

De kiterjedt a Szokolok munkája a nemzeti és társadalmi élet minden ágára. Tagjaiktól fégyelmet követeltek s Purkinje a híres physiologus épen olyan felelős volt lépéseieért a maga Szokol szakaszában, mint Masszaryk professor a mai köztársasági elnök.

Nem kívánunk itt foglalkozni a csehek háborus magatartásával, amelyet mindvégig az egyetlen szempont, — a felszabadulás szempontja — mozgatott még akkor is, ha eskük, szerződések, adott szavak, vagy akármilyen erős erkölcsi kötelezettségek törtek össze miatta. Nem foglalkozunk itt a szibériai, franciaországi cseh önkéntesekkel s azzal a politikával sem, amelyet a cseh köztársaság az ő államkötelékében élő kisebbségekkel, véreinkkel szemben folytat. Ezeket mind megmagyarázza a Szokolok legvégső célja: egységesítése az egész cseh nemzetnek, de minden szlávnak is végül s evégből nincs eszköz amit igénybe ne lehetne venni s nincs erkölcs az egyetlen erkölcsön kívül, amelynek sarkalatos tétele: jó az, ami a fajtámnak jó és üdvére válik, s minden ami ennek ellenkezője, ami árt, de még ha csak nem is használ, hibás, bűnös és üldözendő.

Igy dolgoztak ők. — S ezt lehetne nálunk tanítani.

(Vége.)

i— a—.

„KERESSÉTEK, S MEGTALÁLJÁTOK...“

„Keressétek, s megtaláljátok...“

Uram, ne fájjon a lázadás,
Amit kérdezek önszívembe tép:
Hol van hát? — hisz nem csal az Irás.

Fáklyám rőt lángja minden vak zugot
Bevilágol, keres, remél, kutat:
Uram, nem találok sehol abban,
Amit velünk tettél az Igazot.

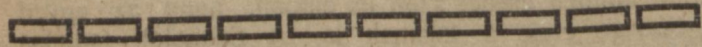
— „Keressétek, s megtaláljátok...“
Uram ne vesd meg, aki kérdezni mer.
Ha miértet vár, s önkínjában
Lázadó szívét felmutatja:

Uram, miért van a Te Igazadnak
Mindenfelé egy igaz utja?
Ne ítélj ha felszegi fejét

Ha kér, ha kérd a vére lázad:
Miért kell Neked a mi gyászunk,
A mi imánk miért pogányabb.
Miért csak a mi oltárunkon
Verted le Uristen a lángot?

— „Keressétek, s megtaláljátok...“
Uram én keresek! — az Igazságot.

PUSKÁS ISTVÁN.

A városi gőzfürdő gyógyfürdő osztálya teljesen felszereltetett és megnyit. Hideg gyógy, félfürdők, szénsavas, villamos, sziksós stb. gyógyfürdők; villamos és kézi gyögmasszás, pakolás, hőlégszekrény, stb. férfiak részére reggel fél 7-től délután 1-ig, nők részére reggel fél 7-től délután 1-ig, nők részére délután 2—7-ig állandóan üzemben. Az orvosi rendelést dr. Szabó József egy. magántanár, az egyetemi ideggyógyászati klinika vezetője látja el, aki rendeléseket magánbetegek részére is délután 3-tól fél 5 óráig tart, a fürdő orvosi rendelőjében.

A jézusfaragó ember.

(Novella.)

I.

A hajnal felkeltette a falut. A májusból kiömlő áldás egyszerűen és tisztán kísérte a szekeret. A természet ártatlan, mint a gyermek ütere és szép, mint a gyógyult seb. Ragyogása hegyekről, patakról, ablakokról s a szekeres orráról egyaránt visszaverődött.

Lépésben haladtunk a különös, művészi pompájú fahajlékok során. A székelyek emelt elmével jártak. Nem barom mögött baktató parasztok ők, hanem isten jobb-jának árnyékai, kiknek értelme röptében táplálkozik, mint a fecske. Ha asszony jött szembe, oly dúsnak látszott, a leányok üdének, mint a csókkal összelehelten orca. Az út közepéről egy elütött dereku kutya firtal be a kapun az életre. A szekeres felébillenti az ostoronyelet.

— Ott lakik a jézusfaragó ember.

— Ki lakik ott?

— Valami országcsuda. Mig étetünk, megnézheti, — veti hátra.

Szép itt minden, még a levegőben a szellőtől elcsavart füst is. Úton-útfélen látom az érdekes, kissé fellengző székely fényt, mely a nap alá is tüzet szeret rakni. Az angyalok osztovátáján se lehetne kedvesebb helyet szőni. Az élet tivornyája van itt, hol a halál talán sohase támasztja üveg-létráját az ember homlokának, hogy megnézze hátralevő napjait. De ki-mi lehet ez a falusi ezermester? Jézusfaragással kevesen foglalkoznak. Érdemes megnézni, mig az emberem a zabra bizza lovát a fogadóban.

A hanyatlott kuria-forma házat fölverte a burján. Nehány barna, érces legény állingál az úton. Tőlük kíváncsiskodom.

— Ki lakik itt?

— Ott-e? A naccságos úr.

— Hát nem a Jézusfaragó?

— Mert az.

Tehát úr, sőt naccságos úr, ami a székelyek közt, — kik mind nemes eredetűek — szokatlan megkülönböztetés, inkább gúny. A legények tekintete se sok jóval bíztat. Mindegy. Annál érdekesebb.

A kutya morogva a kutyatej közé buvik előlem. Magas, tartózkodó, züllött kinézésű férfi fogad. Dühösen pillogott rám. A szobrászok mind bogarasak. Nadrágszárát urasan összecsapta.

— Tessék!

Megvető mozdulattal előrebocsátott. — A szobában öreglegényes, furcsa és méltatlan rendetlenség. Igazi koszos csavargótanya.

Rámnéz, én rá.

A lábán rossz cipő, a fején nimbusz. Hosszukás arcalakítás, rajta észlárva. Ugy látszik sokszor szenved éhségkáprázatokban. Az állatszemek fölött bizalmatlanság szőtte össze szemöldökeit. Magábandühöngő alak lehet, amilyenek az északi sark mögül leselkednek a földre.

Nyájaskodom vele.

— Érdeklődöm az ön művészete iránt, ha láthatnám néhány munkáját...

— Kérem.

Kinyit egy oldalkamrát és mogorván gyűrt karokkal félreáll. Kíváncsian lépek be. A műterem elég ijesztő. Csodálatos hatás.

A viskó fehér falán számtalan kisebb-nagyobb feszület meredezik. A sarokban szörnyű keresztetek nyulnak. A háttérből zordon Krisztusok néznek le rémes ránkás képébe kötözötteen.

Minő istennyomorító hely ez.

Rémületes a szálás karok kitértésége, mellyel szembe kell menni. Egyik nem engedi a másikat nézni, egynek és egyszerre kell látni az összest. Kettő sincs egyforma

köztük sem alakra, sem kínra nézve. Szokatlanok, brutálisak mind. Inkább latrok. Aki a fára felkényszerítette, maga se hiszi, hogy kinlódással lehet embert üdvözíteni. A vonások elhelyezése élő, a vonaglásban hajlékonyság, inak feszülése; a csontok hűen csontok rajta. Félelmesen nagyszerűek: a szakálbamardosó száj, üreges arcgödrök s az embersúly, mely a szálkás cigányszögekre nehezedik és megtorlódik a térdek merevségén. Egyiken finoman ki van dolgozva a pillanat, amint a jaj felbillenti a szemeket és a nyelvet. Fakósárga, hosszú alakok éles hátgerinccel, melyek legörbitik bozontos fejüket, mint Atlas a földnek. A kidudorodó bordázat, az ajzott pillák alól kirontó szándék arra vall, hogy készek szóval is agyonsujtani az embert.

Mellemrenyomott kézzel igyekszem számotvetni a látvánnyal, mintha piros szőnyegen táncolnék, úgy szédülök.

— Uram, mi ez? — A művésznek füttyül a lélegzete a hátam mögött az izgalomtól.

— Mi ez? — tévelyeg a gondolata válasz nélkül. Már tudom is.

Mi volna egyéb, mint kiszenvadni nemtudó véres orgia, husszakító irtózat, nyers tolongás a halál felé, kivégzettek lázadása a vesztőhelyen, kik alkalmas időben el fognak szokni a gerendákról. Az erőszakos idomok a világrend ellen ácsánkodnak, mintha mindenik Pompeiben vagy Karthagóban előásott Jézus-karikatura volna vagy a római császárpalatába szánt gúnyfeszület. Haladókó bakók víziója ilyen. — Bár szakadna le a tömörök falramászott test, hogy könnyebbülne meg a fal. Elég volt.

Ha nézem, mintha harcból riasztott utolsó zsoldos volnék, ki lova nyakát harapdálva ösztökéli a futást, mert vérét torkába hányja a félelem.

Mögöttem áll az a duhaj rokkant, ki mankóval beverte a király ablakait, eszmébénítő nyomorult, ez a véső hiénája, ki saját égő haja fényénél gondolkodik.

— Tetszenek? — mosolyog szurósan.

Azonmódon kérdezem vissza.

— Nem ölt maga embert?

Mert csak az köthetett ki az élethű feladattal, kinek keze közt csontok töredezték.

— De igen — gördíti vissza a szót. — Négy évig egyebet se csináltam.

Fehéren fordulok el tőle. Legnyugodtabb szemtelenséggel lefitymált.

— Úgy botránkozik, mintha ön volna az úristen szemén a szemüveg.

Órizgettem a hidegvéremet, de erre kiméletlenül viszonoztam:

— Nézze kedves faragója a fának: A homlok nem arra való, hogy az eső visszaverődjék róla. Keressen okosabb foglalkozást, mondjuk — ölje még négy évig az embert. Azok legalább meghalnak, ezek a faragások arra is képtelenek.

Piros láng játszott át az ábrázatán. Azt hittem, nekem ugrik és távozni akartam. A züllött művész elgondolkodott.

— Ne menjen még.

Bizalmas lett és könnyed, fölényes és hideg. Közelhajoltam egyik darabhoz, hogy szemügyre vegyem faragó-jegyét.

— Nem használok faragó-jegyét. Nekem a probléma a fontos.

— Probléma? — csodálkoztam.

— A modern Krisztusábrázolást gondolom és az sikerült. Látja, mennyire fölizgatta önt is? Nem ezt várta.

— Tényleg — gunyolódtam fesztelenül.

— Ne feledje — tiltotta el a közbeszólást, — a Megváltónak is megváltója a halál, a halál pedig ma nem megnyugvás.

— Igazi haláleretnek, de csak folytassa.

Kezdett számba se venni, csak feddőleg oktatott.

— Hát nincs igazam? — A halál ma fekete sietés, imával gyámolított, vagy kinnal kövezett út, koldusra ejtett rongy, békés formájában is galambverejték, szeliden elnyelő halszáj, bölcs madár az ujjam hegyén, mely hallgatni tanít, kitöltött élet, mennyei recept az utolsó evőkanálon, egyedül önzetlen hadiszállító, festett sarku szerető, ki kezét velem a tálba mártja, kölcsönzött számár, mely kihordja az emberből a világ keserűségét...

— Tulzás — meredeztek a hajszálaim.

Lecsillapodott. Csapongása, a saslihegés megszűnt.

Az ablakon beénekel a tavasz, a természet folytatta lélekvándorlását a nap felé, mely forró keréknyomokon zengés közt nyomult a falu fölé. Szemünk színeket gyűjtött, fülünk loppal rejtegette a földi-zenét; csak ez az ember volt elégedetlen, ki irigylí Krisztustól az utolsó sóhajtást.

Hirtelen feleszmélt, mint a hindu szónok, ki éhes hasára csap a csendért.

— Régen, az őskeresztények tudtak meghalni, mert kivétel és nagy, ki akarata szerint parancsolni tud a halálnak:

— Az, ki szelidséggel becsmérelte a triannust.

— Ki a Pontus mellett ülve szenderedett el.

— Ki lábon alszik a Codex miniatűrjében.

— Ki vérszopó farkassal ásatta sirját.

— Ki aranypaténán nyugszik.

— Ki meghalt 41. himnusz után.

— Ki kezét, mint viaszfedőt keblére helyezte.

És ki szemével függesztette életét az égre: — Lux ecce surgit aurea...

Jól esett neki a középkori gyertyalobogás, e pergamenforgató dohos barát, kinek a láncos könyvek láncát a lábára lakatolták. Ugy képzeltem, mint robusztus méteresmellű franciskánust, ki a lehelletével leheli fel a viaszt, hogy eltalálja a Clara Santa arcszínét a salétromot virágzó cellában.

Hollóval társalkodó vén Magános most ez a fejfaragó, ki ül, ül rendületlen.

— A lepkebáb (szakasztott mumia) — egy selyemszállal átburkolja magát a fűszálon. Csak ennyi erősség őrizte őket is. Egyetlen Jézus derekára kötött selyemszál.

Az idő eltelt, mindjárt érinti a nap a torony hegyét; de a művész szavai új látványhoz idéztek.

— Minden kor a halála szellemét veri ki a feszületművészetében. De ma mindez csak a múltban él. Hiányzik ma hozzá a mély bensőség, az extázis lendülete, a jámbor grácia, az antik pompa, a megkönnyebbülés, a megdicsőülés lelkesültsége. A homlok erőteljes, a száj finom és lágy, a fénylő kijárat, a szem nyílt és mély, hozzá nem hosszú szakál, nazireus haj, ahogy mindezt megszoktuk. — Százszor így akartam én is, de a vésőm önkéntelen gyűlöletre mélyült, az emberiség pofát tolt elibém, torz, éhségvert, szesz szájat, a mintául kínálkozó világ pedig Dantéval szólva — trombitát csinált az alfelebből.

Hirtelen abbahagyta. A kertből fűvet gázolva fűrtös kis leányka zajongott felénk, a béna kutya farkával legyezve követte. A züllött művész megvidámult. A feszületekre féltékenyen rárántotta az ajtót.

Mikor visszatekintettem, éppen csókra emelte a kisleányt. A szekerem szembejött, az emberem is vissza kémlt.

— Hogy meredne meg az az antikrisztus.

De aztán sietett is, mintha eb markolna a lábában.

Engem is megzavart a fafaragó. Rontás van rajtam. Csoda, hogy a fejem körül nyilamló fecskék ki nem ütik a szememet. A lovacsák is alig lihegnek ki a kaptatón. A gabonák mezejét se tudom élvezni. A pipacsot sebnek nézem, a szarkaláb, a kék Trubadursaru is idegen, a buzaporzás — aranyporpazarlás.

— Itt vala 16-ba a csata — morog az ember mellettem.

Azért fertőzöttek a kalászok, az üvegtérdű szüzek. Mennyi a feketeporzóju virág! Égettfalvak kormából valók. A vékony cigány, a szunyog is fülem fölé tartja muzsikáját. Lütönbe nekivágott a szekér nagy lélekrázva s begörgettünk újabb falu felé.

Itt azonban a cimborák lehuztak a szekérből. Sajnos, Székelyföldnek minden szegelikában van cimborája az embernek.

Egy év mulva errejártában a Borbáth fogadója előtt biztosan megjegyzi a szekeres:

— Tavaj nagy csata vala. Félbajuszomat leégette a bőrszivar.

Bizony két napig száradtak utána a cigányok a napon.

— A községi bika hátán akarák hazaküldeni a Krisztustagadót pitymallatkor — mesélte a fuvaros.

Az igaz, hogy a rakoncátlanok közt is férfi maradt a Jézusfaragó. Komor, különös. — A fiuk pajtáskodtak, féktelenkedtek, nem kimélték, csináltak pilátusvacsorát a bosszantására; de a nyugalomból nem tudták kiverni. Lelke fekete maradt, mint a pásztorüst a lobogó tűzben.

Akkor már mindent tudtam felőle.

Az észnek fényes pályája volt mögötte. Háromszor is dr., mindenben kiváló. Volt nagy ur és csavargó. Vadászott mágnásokkal és evett cseréptányérból, mint napszámos. Cigány nem mert előtte hegedülni, pap fél a teológiát említeni is. A szegény székely fia, ki valaha botraakasztott csizmákkal gyalog indult el a falujából oskolába, végigjárta a fél világot. Koldult mindenféle nyelven és a tudósokat levetette a királyi székükből. Csak a nyugalmat, az igazat, a nemest, a boldogat nem találta sehol és enélkül nem bírt ember lenni. A szép undorítóvá lett a megismerésnél, mint — a székely mese szerint — az elhullott eb szájából jövő hegyi patak.

Ölében a kis lányával végül megbotlott a haláldombján, ajtóról-ajtóra hazazüllött.

Már szántam. A fiuk is tréfával dédelgették, ami neki láthatólag jólesett. Mégis kevés ideig feledkezett köztünk.

— A kis leányom — ijedett fel a pohár mellől és ellenállást nem ismerő elszántsággal elment.

A cimborák vállatvontak.

— Bolond különc.

Uj mulatás zendült. Nóta rázta a fejek gondját. Bor oltotta, bor ápolta a férfrak lidércclángját.

A faragó művész pedig, az élet székely bánatos, szenvedélyt forraló világharagos három embernek való erővel döngette lépteivel az utat a vad eszmék keresztretört alakjaival jelölt háza felé. Sziklafejét emelve retten tova, mint trónraigyekvő bálvány, vagy haragvó hunn táltos, ki birkózni szándékszik az idegen istennel, saját szakálát égrefacsaró dühében. Szekeret riasztottunk utána, de nem érte utól.

— Meggondolatlan és konok, mint a paraszt a a sötétben — vélte egy szolgabíró.

Aztán kacagásba temettük, hátratettük a gondját, magunknak daloltunk. Miért ne? A segítő kéz ugyanis föl van emelve, mi elüzi a férfit poharától és elaltatja a csecsemőt a csecsen. Az igazság fölött kétségbeesett emberek sorsa ilyen. — Jólét, boldogság? Két szál cigány, ki hazakisér az uccán az utolsó garasomért. — Húzzad! — Ugyis a velőnkben lüktet a pusztulás tánca és kacagni fogunk foghusráfagyott szájjal, mint az ember, ki az ablakon kiejtette gyermekét. — Ezt a világot meg kell váltani a lelkéből. — Csak most kezdem érteni a Jézusfaragó embert és irigylem Kús Miháj Danit, ki emiatt le akart taszítani hazamentünkben a szekéréről.

II.

Egy évig hire-nyoma veszett a Jézusfaragó embernek, de újra csak különös formában találtam rá.

A város szélén nagy ügyel-bajjal egy ernyőszekeket tördelő megvadult lovakat fékeztek meg. A szekérről kereszttek hullottak szanaszét. A tömeg álmélkodva, bámulva állotta körül. A városszolgák a rendőrségre vitték, az összezúzott Jézusfaragót pedig az ispotályba. Félóra mulva már legendák keringettek róla a városban.

Valahogy sikerült emberré kötözni.

— Mit akart ezekkel a feszületekkel? — támadtak rá hivatalosan.

— El akartam adni — küzdött a torkába tóduló vérrrel — bejártam a félországot, de nem kell senkinek.

Útéstől foltos szeme átkönnyesedett. Neki is immár nazireus haja vala és színe, — egykoron az érett buzaszemhez hasonlatos, — most megváltósan sárga. Vérsavó fanyarította a száját. Egy légy inni kezdett lábai sebéből. Ujjai bütykén a rubingyöngyök megalvadtak.

— Évike — rándult fel a csuklás a melléből.

— Ki az az Évike? — estek neki.

A füben gázoló kis leányt senkise ismerte, mosolygásából pedig hogyan lehetne kitalálni.

Feddő, cinikus laposra rángatózott arca. Itt nincs mit kérdezni többet, hanem majd a feszületek. Látnom kell. Rendőr őrizte a szekeret.

— Megérinteni semmit sem szabad — szigorokodott és állotta bután a posztját.

Szomoruan állottam meg az embervérrel-festett Krisztusok előtt. Igen. Ők megváltották egymást kölcsönösen, saját vérükkel. Egyikök keresztfán, másik keresztfától halt meg és most mindakét test szelid és bölcs. Már nem a régi zord probléma. Ez a Jézus mintha kinjában is a kis leánya játszótársa volna. A lándzsa is talán csak azért nyitott bele az oldalába, hogy a gyermek a tenyerébe hulló piros csöppben kedvét lelje. — Fenséges nyugalom és béke áradt szét róla. Semmi döbbenetes. Keresztény és igaz, mint a virágbimbóba zárt csend. Ő az, ki áldást hint az emberi agyakra. Verejtékgyűjtő próféta, jókorérkező isten, liliomok patronusa, Kús Miháj Danik hite, királyok kegyvesztettje, erő a bogár szárnyában. Palástjának ráncaiból hull a morzsa asztalunkra. Ő a reszketés, mely végigfut ott a fegyvercsöveken — kezdetben és a leginkább sajnálatraméltó, ki a leghosszabban beszélt hiába a világnak.

— Nem kellett senkinek — tördelte a szót a roncsolt művész.

Talán azért, mert egy szegény székely ember szekereén indult igazságot keresni és még az egykori harminc ezüst pénzt se tudta az éhezőnek kijuttatni. — Mégse. Ez káromlás. — Megkövetlek uram. Te nem akartál leszállani a székely ember szekereéről, hogy magára hagyj te is.

De most már éppen ideje, hogy célodat elérj. Benned a művész nemcsak a saját, de a világ problémáját is megoldotta. Percet se veszíts. Rád vártunk. Ki a tömegbe veled. Kezd mindjárt rajtam.

Megilletődve teszek az ügyésznek ajánlatot.

— Egyiket megvenném.

Türelmetlen fensőbbiséggel hárit el.

— Ezek bünjelek. Nem lehet.

— Bünjelek? — hül el bennem a lényeg, de a tisztviselő hidegen reccsen a rendőrré.

— Ezt a holmit hordja a 20-as szobába.

Többet biz én nem látam a fábairótt Jézus-kepeket, mert a művész tudtommal faragójegyvet nem használt, sem az embereken észre nem vettem, hogy bárki is látta volna.

Ennélfogva továbbmiveljük régi szándékunkat egymás iránt.

Nyíró József.